

Філіппова Юлія Владиславівна,
аспірантка кафедри парламентаризму та політичного менеджменту, Національна академія державного управління при Президентові України, 03057, м. Київ, вул. Антона Цедіка, 20, головний спеціаліст Міністерства молоді та спорту України, e-mail: filipova.ukraine@gmail.com, тел.: +38 (093) 161 00 16, <https://orcid.org/0000-0003-4035-6741>

Филиппова Юлия Владиславовна,
аспирантка кафедры парламентаризма и политического менеджмента, Национальная академия государственного управления при Президенте Украины, 03057, г. Киев, ул. Антона Цедика, 20, главный специалист Министерства молодежи и спорта Украины, e-mail: filipova.ukraine@gmail.com, тел.: +38 (093) 161 00 16, <https://orcid.org/0000-0003-4035-6741>

Philippova Yuliya Vladislavivna,
Post-graduate student of the Department of Parliamentarism and Political Management, National Academy for Public Administration under the President of Ukraine, 03057, Kyiv, 20, Ezhena Pottierst, U chief specialist of the Ministry of Youth and Sports of Ukraine, e-mail: filipova.ukraine@gmail.com, tel.: +38 (093) 161 00 16, <https://orcid.org/0000-0003-4035-6741>

ОЛІМПІЙСЬКИЙ МІФ ЯК ВИЯВ МІСТИЧНОГО НОКТЮРНА У ФОРМУВАННІ СПОРТИВНО-ДИПЛОМАТИЧНИХ ВІДНОСИН ДЕРЖАВ

Анотація. На основі двох режимів уявного за теорією Ж. Дюрана аналізується Олімпійський міф. Детально розглянувши цей підхід, визначено, що Олімпійський міф — це необхідний елемент соціально-політичного життя людини, який супроводжує її протягом життя та формує уяву про спорт та спортивну дипломатію. Доведено, що він є одночасно епістемологічною основою та джерелом людської уяви у протиставленні денного та нічного змісту, нагадуючи, зокрема, екстраверсію, що належить до дня, до діяльності, до світла та інтроверсію, яка належить до нічного відпочинку, пасивності та до темряви.

У системі Ж. Дюрана особлива увага приділяється трьом структурам, пов'язаними з двома режимами. Наведено приклади героїчного діурну, драматичного ноктюру, а також визначено, що є виявом містичного ноктюру та антропологічним траєктом у спортивній дипломатії. Дослідження Олімпійського міфу на основі цієї методології дасть змогу розкрити нову суб'єктивність психологічних процесів людської уяви. Окреслено, що суть спортивно-дипломатичних відносин у визнанні того, що це — засіб, який використовує уява під впливом античної міфології.

У контексті теорії Ж. Дюрана проаналізовано основні відомі Олімпійські міфи та чотири основні періоди прогресу спортивно-дипломатичних відносин. Досліджується діяльність держав, таких як США, Велика Британія, Німеччина, КНДР та ін. З'ясовано, що саме містичний ноктюрн домінує в дипломатії та має більше підстав впливу на уяву в соціальному середовищі.

Немає сумніву, що ця теорія може окреслювати спортивно-дипломатичні події держав, можливу перспективу їх розвитку з огляду на формування подальших уявлень.

Ключові слова: Олімпійський міф, спортивно-дипломатичні відносини, містичний ноктюрн, антропологічний траєкт, імажінер, соціологія уяви, теорія уявного.

ОЛИМПИЙСКИЙ МИФ КАК ПРОЯВЛЕНИЕ МИСТИЧЕСКОГО НОКТЮРНА В ФОРМИРОВАНИИ СПОРТИВНО-ДИПЛОМАТИЧЕСКИХ ОТНОШЕНИЙ ГОСУДАРСТВ

Аннотация. На основе двух режимов воображаемого по теории Ж. Дюрана анализируется Олимпийский миф. Подробно рассмотрев данный подход, было доказано, что Олимпийский миф — это необходимый элемент социально-политической жизни человека, который сопровождает его в течение жизни и формирует представление о спорте и спортивной дипломатии. Доказывается, что он является одновременно эпистемологической основой и источником человеческого воображения в противопоставлении дневного и ночного содержания, напоминая, в частности, экстраверсию, что относится ко дню, к деятельности, к свету, и интроверсию, которая относится к ночному отдыху, пассивности и к темноте.

В системе Ж. Дюрана особое внимание уделяется трем структурам, связанным с двумя режимами. Приведены примеры героического диурну, драматического ноктюрна, а также определено, что является проявлением мистического ноктюрна и антропологическим траектом в спортивной дипломатии. Исследование Олимпийского мифа на основе данной методологии позволит раскрыть новую субъективность психологических процессов человеческого воображения. Очерчено, что суть спортивно-дипломатических отношений в признании того, что это средство, которое использует воображение под влиянием античной мифологии.

В контексте теории Ж. Дюрана проанализированы основные известные Олимпийские мифы и четыре основных периода прогресса спортивно-дипломатических отношений. В статье исследуется деятельность государств, таких как США, Великобритания, Германия, КНДР и др. Установлено, что именно мистичный ноктюрн доминирует в дипломатии и имеет больше оснований воздействия на воображение в социальной среде.

Нет сомнения, что данная теория может очерчивать спортивно-дипломатические события государств, возможную перспективу их развития с учетом формирования дальнейших представлений.

Ключевые слова: Олимпийский миф, спортивно-дипломатические отношения, мистический ноктюрн, антропологический траект, имажинер, социология воображения, теория воображаемого.

OLYMPIC MYTH AS A MANIFESTATION OF MYSTICAL NOCTURNE IN THE FORMATION OF SPORTS AND DIPLOMATIC RELATIONS OF STATES

Abstract. The article analyses the Olympic myth based on two regimes of the imaginary according to G. Durand's theory. After reviewing this approach in detail, it was proved that the Olympic myth is a necessary element of a person's socio-political life, which accompanies him throughout his life and forms the imagination about sports and sports diplomacy. It is proved that it is both an epistemological basis and a source of human imagination in contrast to day and night content, recalling, in particular, extraversion related to the day, activity, light and introversion related to night rest, passivity and darkness.

In G. Durand's system, special attention is paid to the three structures associated with the two regimes. Examples of heroic diurnal, dramatic nocturne are given, and it is also determined that it is a manifestation of the mystical nocturne and anthropological trajectory in sports diplomacy. The study of the Olympic myth based on this methodology will reveal a new subjectivity of psychological processes of human imagination. It is shown that the essence of sports and diplomatic relations is to recognize that it is a means used by the imagination under the influence of ancient mythology.

In the context of Durand's theory, the main known Olympic myths and four main periods of the progress of sports-diplomatic relations are analysed. The article examines the activities of states such as the USA, Great Britain, Germany, North Korea and others. The author found that it is the mystical nocturne that dominates diplomacy and has more grounds to influence the imagination in the social environment.

There is no doubt that this theory can outline the sports and diplomatic events of states, the possible prospects for their development, considering the formation of further ideas.

Keywords: Olympic myth, sports-diplomatic relations, mystical nocturne, anthropological ferry, imaginer, sociology of imagination, the theory of imaginary.

Постановка проблеми. Історія спорту як складової міжнародних відносин налічує не одне тисячоліття і сягає корінням античних Олімпійських ігор. Цей період був часом формування міфологічної свідомості та в цілому європейської цивілізації, у межах якої відбувалося зародження олімпізму. Перші спортивні змагання та спортивно-дипломатичні відносини були складовою ритуалів, присвячених богам та героям. Міфи про олімпійських богів, подвиги Геракла, Троянську війну вплинули на сучасний світогляд та стали наріжним каменем формування спортивної галузі в цілому та спортивних змагань, фізичного виховання, зовнішньої й гуманітарної політики в спорті зокрема. Саме тому великий потенціал для їх об'єктивного вивчення містить звернення до наукової спадщини Ж. Дюрана. Він розробив структурну теорію, де відображається структуралізм і вивчення міфології через методи К. Юнга, З. Фрейда, Ж. Дюмезіля, А. Корбена, К. Леві-Стросса, Г. Башляра, М. Еліадета.

Аналіз останніх публікацій. Окремі аспекти теми розглянуто в низці основоположних робіт, серед їх авторів слід виділити Р. Джонса, Ф. Матишака, В. Мабіларда та М. Маффесолі. Разом з тим, дослідження соціології уявного в спорті, зазвичай, не мали широкого наукового і практичного використання, а також не стали предметом зацікавлення фахівців, що представляють інші сфери гуманітарних наук.

Метою статті є аналіз методологічного потенціалу теорії Ж. Дюрана в цілому та виділення її характеристик містичного ноктюрну,

зокрема, для вивчення сучасних спортивно-дипломатичних відносин крізь призму Олімпійського міфу.

Виклад основного матеріалу. Спорт відіграє важливу роль як засіб, що сприяє соціальній інтеграції та економічному розвитку в різних географічних, культурних і політичних контекстах. Також варто відзначити, що він є потужним засобом зміцнення громадських зв'язків, просування ідеалів миру, братерства, солідарності, ненасильства, толерантності та справедливості. Поряд з позитивним потенціалом, спорт відбиває складність й суперечливість суспільних відносин. Розуміння спорту як унікального інструменту залучення, мобілізації і натхнення людей історично ґрунтується на міфологічному світовідчутті кожного індивіду.

У сучасному світі міф являє собою необхідний елемент соціального життя людини, який її постійно супроводжує. Висловлюючи свою точку зору, британський мислитель Б. Малиновський у своїй міфологічній концепції виділяє саме соціальний контекст у проблемі міфу [1]. У свою чергу, на думку американського юнгіанця Р. Джонса "Міф — це колективний "сон" цілого покоління людей в певний історичний момент. Виходить так, немов весь народ одночасно заснув" [2]. Цінність цього явища визначається значимістю міфу для тої чи іншої соціальної групи.

З методологічної точки зору в основу вивчення міфу повинні бути покладені принципи системності, об'єктивності та історизму, що передбачають розгляд спортивно-дипломатичних відносин в контексті соціально-політичного, культурного

розвитку людського суспільства в цілому та однієї з його найважливіших сфер — міжнародних відносин. Коло учасників спортивно-дипломатичних відносин надзвичайно широке: держави, державні структури в області спорту, міжнародні та національні спортивні об'єднання, спортсмени, тренери, фахівці в галузі спорту, ЗМІ, рух вболівальників, бізнес-структури тощо. Найбільш сингулярними з даного перелікує три основні соціальні групи спортивно-дипломатичних відносин: спортсмени, дипломати та вболівальники. На думку українського політолога С. М. Кулика, “спорт, як і дипломатія — це своєрідна модель світу. Спортсмени, як і дипломати — це антропологічні траекти, які приймають рішення та діють на власний ризик. У своїй грі вони дотримуються принципу справедливості — “fair play”, традицій, протоколу та етикету (відкриття/закриття Ігор, нагородження учасників), рангу і звань (наприклад, звання майстра спорту і дипломатичний ранг присуджують на все життя), ротатії, поваги до рішень/угод, (у спорті — тренерів, суддів, у дипломатії — глав держав, делегацій). Багато з них є національними героями усвоїх країнах, а спорт став своєрідною національною ідеєю” [3]. Цей індикатор є фундаментальним для пошуку особливостей у природі формування груп вболівальників з різних видів спорту. Як пише М. Маффесолі, характером своїх внутрішніх зв'язків і положенням в них людини ці соціальності (або групи) нагадують колись існуючі племена (tribus) з тією лише різницею, що утворюються не за принципом кровної споріднено-

сті, а, скоріше, на основі афективної єдності. Предметом інтересу членів таких нових племен можуть бути спорт, музика, мода тощо. На відміну від класичного “трайбалізму” з властивою йому стабільністю, вболівальникам характерний “неотрайбалізм”, якому притаманні плинність, екстравагантність, емоційне хвилювання, спонтанність життєвих проявів вплетених в поточне життя цих соціальних груп, утворюють повсякденність, своєрідно “вписуючись в звичайну банальність” [4].

Ще у 776 році до нашої ери були проведені перші Олімпійські ігри, підтверджені письмовими джерелами. Ця дата вважається початком історії Олімпіад [5]. До нас дійшло безліч легенд і міфів про виникнення Олімпійських ігор, персонажі яких були достатньо різноманітні.

Олімпійський міф виплеснувся та живе не тільки в літературі і людській уяві, він відразу знаходить вихід у повсякденній людській діяльності, зокрема у формах і напрямках спорту.

Попри інтуїтивну зрозумілість поняття міф, який проривається з глибин і реалізується в процесах, що відбуваються в суспільстві, Ж. Дюран розробив теорію “соціології уяви”. В даному випадку, термін “уява” використовується, як заміник французького слова “імажінер”, яке означає не тільки уявне, але й й того, хто уявляє, тобто суб'єкт, об'єкт і уяву одночасно. Соціологія уявного стверджує, що у людини є одне — імажінер, тільки міф, тільки колективне несвідоме, яке за своєю внутрішньою, властивою імажінеру логікою постулює і створює уявлення про

об'єкт, і найголовніше, уявлення про суб'єкта [6]. У той момент, коли уява звільняється від кайданів розуму з його правилами і принципами настає момент, коли уява не боїться абсурду і може комбінувати конкретні або абстрактні реальності, щоб створити нову форму, або нову концепцію поглядів на міф, яка може уникнути підпорядкування принципам. Ж. Дюран класифікує міфи на три групи: героїчні, драматичні та містичні, що співвідносяться з двома режимами уяви: денним (діурн) та нічним (ноктюрн). Після опису конкретного міфу з'являється можливість знайти даний міф у великій кількості культурних реалізацій у різні часи й в різних контекстах, підґрунтя, на якому може будуватися міфокритика [10].

Серед найбільш відомих Олімпійських міфів можна виокремити наступні:

– міф про Олімпійські ігри, які організував син Зевса — Геракл, який здійснив дванадцять легендарних подвигів. На честь одного з цих подвигів і почали проводити Олімпійські ігри;

– міф про заснування Олімпійських ігор на честь перемоги в змаганнях на кінних колісницях Пелопса, онука великого Зевса, над царем Еномаєм.

– міф про те, що Цар Еліди — Іфіт організував Олімпійські ігри за погодженням з Лікургом, народним законодавцем Спарти, щоб підтвердити прагнення припинити війни та жити в мирі [7].

Усі зазначені міфи належать до діурну — героїчного, чоловічого денного міфу, у центрі якого особа,

яка протистоїть смерті, бажає бути першою та досягає мети. Отже, денний міф став допоміжною силою у збереженні традицій, формуванні спортивно-дипломатичних відносин, рівних можливостей та жаги до перемог. Якщо проаналізувати досягнення країн на Олімпійських іграх, то найбільш близькими до режиму діурну є такі країни: США (2802 медалі), Велика Британія (873 медалі) та Німеччина (824 медалі). Їм притаманна першість в політиці, досягненнях, вчинках і діях, а також у вираженні своєї культури та традиції в спорті [8].

Більш складний та узагальнений характер має драматичний ноктюрн — жіночий нічний міф, для якого характерна циклічність, наявність сюжету подолання смерті через переродження. Значну роль у даному випадку відіграє поняття часу і причини. Під впливом сюжетів античної міфології та досліджень зв'язків В. Мабілард виділив чотири основні періоди прогресу спортивно-дипломатичних відносин. Саме вони добре відображають різновид ноктюрна драматичного, тому що структура драми полягає саме в чергуванні протилежних елементів — страждання і щастя, успіхів і невдач, здобутків і втрат. Кожна фаза драматичного оповідання тягне за собою фазу з протилежним знаком, що і складає специфічну напруженість. Представлені спортивно-дипломатичні періоди формують ту циклічність та феномен драматичного ноктюрну в нових проявах у подіях і співвідношенні спорту та сфери міжнародних відносин у розвитку людського суспільства.

До першого періоду науковець відносить історичну спортивну дипломатію. Вона охоплює час з моменту зародження античних Олімпійських ігор аж до кінця XIX ст., тобто відродження олімпійських традицій в Новий час і створення МОК. Це період успіху, процвітання та поступового включення спорту до орбіти міжнародних відносин і дипломатії. З кінця XIX ст. і до Другої світової війни настає другий період. Це час страждань, втрат, розвитку спорту, міжнародного спортивного руху і становлення спортивної дипломатії вгнітючих тоталітарних умовах. Наступний, третій період — це час холодної війни (1949–1991). Він є найбільш яскравим, адже в умовах біполярного світу та активного залучення спорту до дипломатичної сфери, постійно з'являються нові здобутки, які довгий час тримають спорт, як ключовий інструмент дипломатичних відносин. У свою чергу, сучасний період, який почався після закінчення холодної війни в результаті розпаду СРСР і блокової системи й триває зараз. Спорт набуває глобальних рис, відбувається включення терміну “спортивна дипломатія” в академічний дискурс і міжнародну практику міжнародна взаємодія в спорті, а також взаємодія спортивних інститутів з різними акторами міжнародних відносин має декілька циклічних фаз, які постійно переходять від прогресу до регресу [9]. Кожний зазначений період репрезентований широким колом дослідницьких робіт, та в кожному з них виділяється прояв драматичного ноктюрну, який сформував споріднену з Олімпійським міфоциклічність в історії спорту.

Особливої уваги потребує містичний ноктюрн, адже він найбільш охоплений спортивно-дипломатичними відносинами. Як і драматичний ноктюрн, він вміщує феміністичну природу, жіночий нічний міф, що долає смерть через її включення в себе. Саме дипломатам притаманна домінантність містичного ноктюрну. Вони схильні до пошуку компромісів, відрізняються конформізмом, легко адаптуються до будь-яких умов, встановлюють комфорт, безпеку та гармонію шляхом налагодження зв'язків. Як відомо, ситуативний досвід до сьогодні має також прояви міфу містичного ноктюрну. В період проведення Олімпійських ігор у Стародавній Греції, а також на сім днів до їх початку і на сім днів після їх закінчення встановлювалося священне перемир'я, порушників якого жорстоко карали [10]. Це була своєрідна спортивна дипломатія давнини та прояв містичного ноктюрну. Намагаючись увібрати в себе та перетворити небезпеку, яка зустрічається на шляху, він робить її частиною себе, що знаходить підтвердження і в спортивно-дипломатичних відносинах. Є багато проявів режиму містичного ноктюрну. Один з найвідоміших стався в 2008 році, коли почався збройний конфлікт в Південній Осетії. Перші постріли пролунали в день відкриття літньої Олімпіади в Пекіні, згодом конфлікт також отримав назву “п'ятиденна війна”. Лондонська літня Олімпіада в 2012 році також не сприяла затиханню громадянської війни в Сирії.

Прикладом переходу від містичного ноктюрну до героїчного діурну в спорті є Олімпійські ігри-2018, які

проходили в південнокорейському Пхьончхані. Місто знаходиться лише в 80 кілометрах від кордону з Північною Кореєю, яка постійно провокує міжнародне співтовариство своїми ракетними і ядерними випробуваннями. Тому не раз звучали пропозиції про перенесення Олімпіади, або ж можливий бойкот Ігор. Не зважаючи на це, зусилля керівництва МОК увінчалися успіхом. Південна Корея запросила Північну до участі в Іграх та протягом кількох тижнів було погоджено, що КНДР відправить до Південної Кореї спортсменів та діячів культури [11].

Наведений перелік подій говорить про те, що найбільш істотний відбиток у спортивно-дипломатичних відносинах залишає той міф, який належить до режиму містичного ноктюрну.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, слід зробити висновок, що будь-яка держава, яка претендує на глобальний або регіональний статус у світовій політиці, сьогодні зобов'язана мати у своєму розпорядженні інструментарій "м'якої сили". Великий потенціал її формування та використання в спортивні царині містить міфологічний аналіз з використанням засад, притаманних теорії Ж. Дюрана. Поглиблення історичних знань про феномен Олімпійського міфу як такого, ґрунтуючись на основі режимів діурну та ноктюрну розширюють можливості спортивної дипломатії на основі розуміння поведінки окремих акторів (соціальних груп та цілих держав), можуть стати основою формування цілісної спортивно-дипломатичної концепції. Подальші до-

слідження в цьому напрямі залишаються перспективними в контексті досліджень спортивно-дипломатичних відносин окремо кожної країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Jensen J. S.* Mythand Mythologies: A Reader. London: Routledge, 2016. P. 416.
2. *Джонсон Р.* Мы. Глубинные аспекты романтической любви. Юнгианская психология, М.: Когито-Центр, 2015. 318 с.
3. *Кулик С. М.* Можливості спортивної дипломатії в міжнародних відносинах // Наук. вісник СНУ імені Лесі Українки. Серія: Міжнародні відносини. 2016. № 2 (327). Луцьк : Вежа-Друк, 2016. 9–20 с.
4. *Maffesoli M.* Le temps des tribus: Le declin de l'individualisme dans les sociétés de masse. Paris: Meridiens Klincksieck, 1988. P. 80.
5. *Ribadeau D. L.* Sport et diplomatie: quelles realitions? URL: <http://geopolis.francetvinfo.fr/sport-et-diplomatie-queelles-realitions-6729>
6. *Дугин А. Г.* Социология воображения. Введение в структурную социологию. Москва: Академ. проект: Трикста, 2010. 564 с. (Технологии социологии).
7. *Матвишак Ф.* Греческие и римские мифы. От Трои и Гомера до Пандоры и "Аватара". Москва: Манн, Иванов и Фербер, МИФ, 2020. 272 с.
8. Official Olympic Reports URL: https://web.archive.org/web/20070612020125/http://www.la84foundation.org/5va/reports_frmst.html
9. *Шанин Ю. В.* История античного атлетизма. Москва: Алтейя, 2017. 192 с.
10. *Durand G.* Pas à pas mythocritique, в Champs de l'Imminaire, 1996. P. 262.

11. КНДР на Олімпіаді: що це означає? BBC news – Україна [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-42973359>

REFERENCES

1. Johnson R. A. (2015). *My. Glubinnye aspekty romanticheskoy lyubvi. Yungianskaya psikhologiya* [We: Understanding the Psychology of Romantic Love. Jungian psychology]. Moscow: Izdatelstvo Kogito-Tsentr [in Russian].
2. Dugin A. G. (2010). *Sotsiologiya voo-brazheniya. Vvedenie v strukturmuyu sotsiologiyu* [Sociology of imagination. Introduction to Structural Sociology]. Moscow: AkademicheskiiProekt: Triksa [in Russian].
3. KNDR na Olimpiadi: shcho tse oznachae? [DPRK at the Olympics: what does it mean?]. (2018). *www.bbc.com*. Retrieved from <https://www.bbc.com/ukrainian/features-42973359> [in Ukrainian].
4. Kulik S. M. (2016). Mozhlivosti sportivnoi diplomatii v mizhnarodnikh vidnosinakh [Possibilities of sports diplomacy in international relations]. *Naukoviy visnik SNU imeni Lesi Ukrainki. Seriya: Mizhnarodni vidnosini – Scientific Bulletin of Lesya Ukrainka National University. Series: International Relations*, 2(327), 9–20 [in Ukrainian].
5. Matyshak F. (2020). *Grecheskie i rimskiemify. Ot Troi i Gomera do Pandory i “Avatara”* [Greek and Roman myths. From Troy and Homer to Pandora and Avatar]. Moscow: Mann, Ivanov i Ferber, MIF [in Russian].
6. Shanin Yu. V. (2017). *Istoriya antichnogo atletizma* [History of ancient athletics]. Moscow: Alteyya [in Russian].
7. Durand G. (1996). *Pas à pas mythocritique. Champs de l’Imminaire* (p. 229–242). Nice [in French].
8. Official Olympic Reports(n.d.).*web.archive.org*. Retrieved from https://web.archive.org/web/20070612020125/http://www.la84foundation.org/5va/reports_frmst.html [in English].
9. Jensen J. S. (2016). *Myth and Mythologies: A Reader*. London: Routledge [in English].
10. Maffesoli M. (1988). *Le temps des tribus: Le declin de l’individualisme dans les societesde masse*. Paris: Meridiens Klincksieck [in French].
11. Ribadeau-Dumas L. (2012). Sport et diplomatie: quelles realitions? *geopolis.francetvinfo.fr*. Retrieved from <http://geopolis.francetvinfo.fr/sport-et-diplomatie-queelles-realitions-6729> [in French].